

ekoYapı

Yapı & İnşaat, Gayrimenkul, Mimarlık Dergisi

MAYIS 2023

YIL 13

FİYAT 70 TL

**MİNİK, GÜZEL, DOĞA DOSTU
TINY HOUSE**

ŞİMDİ BOYA ZAMANI

**SÜRDÜRÜLEBİLİR VE
DOĞA DOSTU YAPILAR
ARTIK ZORUNLULUK**

MUSTAFA ALTINTAŞ
YEŞİL VE SÜRDÜRÜLEBİLİR PROJELER UZMANI

BAHADIR KUL

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK, TASARIM FİKİRLERİMİZİ
BELİRLEYEN ÖNEMLİ FAKTÖRLERDEN

AFET SONRASI GEÇİCİ BARINMANIN ÖNEMİ

Acil barınakların, afet gerçekleştikten hemen sonra afetzedelere ulaştırılması gerekiyor. Esas amaç, en kısa sürede afetzedelerin temel ihtiyaçlarına cevap verebilecek barınma imkânını sağlamak.

Uluslararası alanda gerçekleştirildiği farklı ölçeklerdeki mimari ve iç mimari projeleriyle tanınan BAB Architects kurucu ortaklarından Mimar İrem Arbaş, deprem sonrasında ihtiyaç duyulan "acil barınak" ve "geçici konaklama" yapılarının planlamasında dikkat edilmesi gereken noktaları aktardı.

"Acil barınaklar" ve "geçici konaklama" yapıları, kalıcı konutlara göre amaçları doğrultusunda birçok farklılık gösteriyor. Ancak her ikisi de geçici olarak oluşturulan bu barınma sistemleri aslında afet sonrası süreçteki amaçlar ve karşılamak üzere öncelikli ihtiyaçlar doğrultusunda kendi aralarında da ayrışıyor. Acil barınakların, afet gerçekleştikten hemen sonra afetzedelere ulaştırılması gerekiyor. Esas amaç, en kısa sürede afetzedelerin temel ihtiyaçlarına cevap verebilecek barınma imkânını sağlamak.

Bu noktada acil barınaklar için tabii ki modülerlik, kara-deniz-hava yolları fark etmeksizin hızlı taşınabilirlik ve yerinde montaj sırasında kolay inşa edilebilirlik çok önemli yapısal nitelikler. Bu öncelikli yapısal niteliklerin beraberinde büyük önem taşıyan bir diğer unsurun da barınakların kullanılacakları bölgenin iklim koşullarından, coğrafi konumundan kaynaklı dış etkenlere karşı dayanımlarının gözlemlenmesi ve bölgeler özelinde bu kriterlere uygun sistemlerin seçilmesi gerektiği.

Acil barınma birimleri, dünya genelinde belirlenmiş asgari standartlar ve insani yardım ölçütleri çerçevesinde standart çadır sistemler, çerçeve prototip çadırlar, tünel tipi çadırlar ve ahşap makaslı çadırlar olmak üzere başlıca 4 gruba ayrılır. Genel yapısal nitelikleri ortak bu dört tip sistem fiziksel özelliklerini belirleyen malzeme ve teknik özellikleri açısından

AFET SONRASINDAKİ EN ÖNEMLİ ADIMLARDAN BİRİ, EVLERİNİ, MAHALLELERİNİ, TÜM YAŞANMIŞLIKLARINI KAYBETMİŞ OLAN VE PSİKOLOJİK ANLAMDA SON DERECE SARSICI BİR OLAYIN MÜCADELESİNİ VEREN AFETZEDELERİ GEÇİCİ OLARAK YERLEŞTİRİLDİKLERİ KONUT YAPILAR İÇERİSİNDE AİT VE GÜVENDE HİSSETTİRMEK.

farklılık gösterir. Örneğin; standart çadır sistemlerde tekstil örtü ısı izolasyonludur, çadır kuru ve sıcak bölgelerde kullanıma uygundur fakat çok soğuk bölgelerde kullanıma uygun değildir. Çerçevesiz prototip çadır sistemler ise çadır örtüsünün üç katmandan oluşması sayesinde soğuk iklime sahip afet bölgelerinde de kullanılabilir, yanmaz özellikli örtü kullanımı ile çadır, içerisinde ısıtıcı kullanımına müsait. Tünel tipi çadırlar da çeşitli dış etkenlere karşı dayanımı yüksek ve sıcak soğuk iklimlerde kullanılabilir. Ahşap makaslı çadırlarda çeşitli uzunluklarda ahşap dikme kullanılabilir ve böylece üretimi ölçüsel yönde esneklik gösterebilir. Bu çadırların ısı geçirgenliği ise kullanılan örtünün ısı geçirgenliğine bağlıdır, sıcak iklimlerde kullanıma elverişlidir. Ancak, çeşitli dış etki ve darbelerle karşı dayanımları daha düşüktür.

Geçici Konaklama Alanlarındaki Modüllerin Mekansal ve Fonksiyonel İhtiyaçları

Geçici konaklama birimleri ise afetzedelerin, afetten hemen sonra alındıkları korunaklı alanda afetin ilk şokunu atlattıktan sonra, yani acil barınmadan sonra kalıcı barınma birimleri tamamlanana kadar ki süreçte yaşamsal ve psikolojik ihtiyaçlarına geçici ama sağlıklı çözümler sunabilecek şekilde daha detaylı düşünülerek tasarlanması gereken barınma birimleri olarak tanımlanıyor. Geçici barınmanın süresinin belirlenmesinin kalıcı konutların tamamlanmasına bağlı bu nedenle geçici barınma birimleri tasarlanırken gerektiğinde planlamada değişikliğe müsait olabilmeli ve geçici kullanım amacıyla oluşturulsa da sağlamlık ve kullanılabilirliğinden ödün verilmemeli.

Afet sonrasındaki en önemli adımlardan biri, evlerini, mahallelerini, tüm yaşan-

mışlıklarını arşiv tutan şehirlerinin belki büyük bir bölümünü kaybetmiş olan ve psikolojik anlamda son derece sarsıcı bir olayın birçok açıdan mücadelesini veren afetzedeler için geçici olarak yerleştirildikleri konut yapıları içerisinde ait ve güvende hissettirmek. Bu kişiler için baştan inşa edilecek umudun, her şeyin tekrar düzelebileceğine olan inancın, ev algısını mümkün oldukça yaratabilmek ile doğrudan ve son derece bağlantılı. Bu anlamda geçici de olsa bir konut yapısı, mekânsal ve fonksiyonel ihtiyaçların doğru planlanması açısından kalıcı konutlardan ayrı düşünülmemeli. Modüllerin boyutları, iç mekân düzeni, ışıklandırma, havalandırma, sıcaklık kontrolü ve ses yalıtımı gibi konuların her biri ayrı ayrı göz önünde bulundurulmalı. Modül boyutları, kullanıcılara asgari bir hesap doğrultusunda da olsa yeterli yaşam alanı sunacak şekilde hesaplanmalı.

Modüllerin yapısal formları ve yerleşimleri, arazi yapısına ve diğer modüllere göre uygun bir planlama ile tasarlanarak, en işlevsel kullanım alanının sağlanması gerekli. İç mekânlarda oturma alanı, yatak odası, mutfak, banyo, tuvalet gibi alanlara modülün kendi bünyesi içerisinde ve yeterli ölçülerde yer ayrılmalı. Işıklandırma ve havalandırma, modüllerde kullanıcıların konforunu etkileyen önemli bir faktör. Mekanda kullanılan aydınlatma türü ve rengi psikolojik anlamda hedeflenen etkiyi yaratmak için çok etkili bir araç. Bu tür mekânlarda ışığın yarattığı duygusal ve psikolojik güçten yararlanmak da faydalı.

Ayrıca afet bölgesindeki olası olumsuz koşullar ve enerji kesintileri olabileceğinden planlamada büyük ölçüde doğal ışık kaynaklarından faydalanabilmeye imkân sunan çözümler üretilmeli ve aynı zamanda enerji tasarrufu yapılması amaçlanma-

İREM ARIBAŞI

BAB ARCHITECTS KURUCU ORTAĞI

lı. Havalandırma ise, modüllerin içindeki hava kalitesini sağlamak için önemli. Bu nedenle, havalandırma sistemleri, modüllerin kullanım amacı ve bölge şartları özelinde çok yönlü düşünülerek tasarlanmalı. Sıcaklık kontrolü, modüllerin içinde konforlu bir iklim ortamı yaratmak için önemli. Bu nedenle, modüllerde ısı yalıtımı, doğal havalandırma ve gerekirse klimalar gibi yöntemler kullanılarak, sıcaklık kontrolü sağlanmalı. Ses yalıtımı ise, kullanıcıların modüllerde rahatça yaşamalarını sağlamak için önemli. Gürültü, stres seviyesini artırabilir ve kullanıcıların dinlenmesini engelleyebilir bu nedenle, modüllerin duvarlarında ve tavanlarında uygun ses yalıtım malzemeleri kullanılması da önemli.

Konteyner Kentlerde Kamusal Alan, Mekansal Bölümlenmeler, Güvenlik ve Sosyal İhtiyaçlar

Konteyner kentlerde toplu modüllerin bir araya getirilmesinin, doğru kurgulanmış bir asayiş ve güvenlik senaryosu beraberinde özellikle mekansal bölümlenme ve kamusal alanların programlanması açısından çok yönlü bir planlama gerektirdiğini belirtiyor. Örneğin, konteynerlerin konumlandırılması, kişilerin güvenliği ve

mahremiyeti açısından önemli. Konteynerlerin birbirine paralel dizilmesi ve dar bir yol arasında sıkıştırılması, kullanıcıların hareket özgürlüğünü sınırlayabiliyor. Bunun yerine, konteynerlerin bir avlu veya bahçe etrafında çevresel olarak düzenlenmesi açık hava alanlarına erişimi artırıyor ve kolaylaştırıyor. Mimar İrem Arıbaş aynı zamanda, ana yol hatları ile bağlantılı olması gereken bu kent alanlarının, muhtemel bir artçı deprem veya benzeri bir doğal hadise nedeniyle yolların kapanması riskine karşılık mümkünse birden fazla bağlantı yoluna yakın olmasının hayati olduğunun altını çiziyor. Mimar Arıbaş, doğru bir bölge planlamasının sosyal etkileşimleri de teşvik eden nitelikte olması gerektiğini dile getirerek sözlerine devam ediyor:

“Sosyal etkileşim dayanışma açısından son derece önemli, zorluklar karşısında kamusal beraberlik sonucu ortaya çıkan maneviyatın gücü bireysel gücü de destekler ve şüphesiz ki olumlu yönde etkiler. Bu anlamda kamusal alanlara işlevsel yönde doğru planlanmış etkin bir alan ayırmak, konteyner kentlerde önemli bir rol oynar. Bu alanlar, afetzedelerin bir araya gelip sosyalleşebileceği, oyun oynayabileceği ve diğer etkinlikleri gerçekleştirebileceği bir yer. Sosyal ihtiyaçların programlanması sırasında ise bölgedeki sosyal ve kültürel çeşitlilik dikkate alınmalı. Bölgedeki asayiş, kamera sistemleri, aydınlatma ve düzenli denetimler ile desteklenebilir. Ancak alınacak güvenlik önlemlerinin önemli bir bölümü de yapılaşma sırasında uyulması gereken kurallar ile doğrudan ilgili. Gerekli standartlar şemalar halinde belirlenmiş, bunlar; birimler, kümeler, mahalleler arası mesafeler, yol mesafeleri, birimlerden oluşturulan kümelerin kapsayabileceği toplam birim adetleri, kümelerden oluşan mahallelerin toplam nüfusu, özellikle yangın riskine karşı yangın emniyet şeridi genişlikleri vb. gibi özetlenebilir. Aynı zamanda her birimin numaralandırılması ve kümelerin, mahallelerin her birinin adlandırılması ve kayıt altına alındığı sistematik bir düzen oluşturulması güvenlik adına da çok önemli.”

Deprem bölgelerinde salgın hastalıklara karşı güvenliğin sağlanabilmesi için hijyen koşullarına uyulması ancak bunun için de

gerekli olanakların titizlikle sağlanması gerekiyor. Bu yönde sanitasyon alanlarının, çöp toplama alanlarının gerekli alt yapılarla kurgulanmış, doğru planlanmış ve tanımlı hale getirilmiş olmasının zaruri olduğunu dile getiren mimar, geçici barınma alanlarının konumlanmalarında hakim rüzgâr yönünün de mutlaka hesaba katılması gerektiğini belirterek alanın yağmur suyu havzasından en az üç metre yüksekte olmasının ve herhangi bir yağışta yağmur veya kar suyunun akabilmesi için verilen standart eğimi sağlamanın önemini de altını çiziyor.

Geçici Konaklama Birimleri Tasarlanırken, İklim, Coğrafya ve Kültürün Etkisi

Geçici konaklama birimleri; yapısal maliyetleri, üretim teknikleri ve yöntemleri, modülerliği, hızlıca uygulanabilirliği, sökülür takılır depolanabilir olma özellikleri ile kalıcı konutlardan ayrı tutulmalı. Bunun dışında mimari, iç mimari planlama, tasarım, kent planlaması, iklim ve coğrafi özelliklere dayalı konumlanma, teknik altyapı yönünde gerekli ihtiyaçların çözümlenmesi gibi kavramlar açısından asla olması gereken tasarım kılavuzunun dışında tutulamaz, tutulmamalı. Tasarımcının bu projedeki asıl işverenin o sırada son derece yıkıcı ve sarsıcı bir tecrübe ile karşı karşıya olan son kullanıcısı olduğu unutmaması gerekir.

Bu sorumluluk ile geçici birimlerin tasarımı ve konteyner kentlerin oluşturulması, aksine tüm bu kavramların çok daha incelikli, çok daha hassas ve eksiksiz şekilde değerlendirildiği bir tasarım anlayışı gerektirir. Bu durum mesleki olmanın ötesinde insani bir sorumluluk ve birbirimize borcumuz.

Kültür kavramına gelince, bu kavrama ayrıca değinmek istedim. Bir toplumun geleneği olan her türlü yaşayış, düşünce ve sanat varlıklarının tümü ile tarihsel ve toplumsal gelişme süreci sırasında ortaya çıkan değerlerin bütünü o toplumun kültürüdür. Kültür kök salar, toplumlardan taşar ve içinde yaşadıkları şehirlere dağılır, mimariden, gastronomiye, taşa toprağa kadar sirayet eder. Yaşanılan bir afet karşısında bir şehrin aldığı hasarın büyüklüğü bunu yaşayan insanlar için aynı zamanda ait hissettikleri kültürün aldığı hasarla doğrudan birleşmekte. Yaşadıkları, tanık oldukları yıkım karşısında ortaya çıkan son derece büyük bir kaybın belki en büyük bölümü. Aynı zamanda bir ülkenin sahip olduğu en kıymetli değer ve vatandaş olarak her birimizin sahip çıkması gereken en önemli unsur.

Afet sonrası geçici veya kalıcı tüm yapılaşma ve planlama sürecinde hiçbir kentin, kültüründen bağımsız ele alınmaması gerektiğine inanıyorum. Hasarın büyüklüğü ne olursa olsun, bir kent ancak kültüründen yeniden doğacak şekilde planlanırsa onarılabilmiş sayılmalı. Mimarlık en basit tanımıyla yapı tasarlama ve kurma sanatı. Tanım her ne kadar tek başına yapı ile ilişkili bir bilgi ve birikim gerektiriyor gibi dursa da yapıyı ve yapılaşmayı tüm çevresi, coğrafi, iklimsel, kültürel, demografik koşulları ve kullanıcısı beraberinde ele alma becerisi gerektirir.

Afet sonrası barınma ihtiyaçlarının çözümlerinde mimarların her şeyden önce bu sorumlulukla rol üstlenmesi, aynı zamanda mimarının insan psikolojisi üzerindeki gücünün muhakkak planlamaya dahil edilmesi ve etkin bir tasarım kriteri haline getirilmesi gerekmektedir.■

